

Rudolf Steiner

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ
ΜΕ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

GA 295

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ WALDORF

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΤΡΑ

Τίτλος: Συζητήσεις με δασκάλους(GA 295).

Ομιλητής: Rudolf Steiner

Μετάφραση: Γεράσιμος Ε. Κατραμάδος

Επιμέλεια έκδοσης: Άρτεμις Χανιώτη

ISBN: 978-618-5735-59-3

Εκδόσεις ETRA® 2026

Ευεργετών 7, Π. Φάληρο, 17563

T.: 210 9811753

www.etra.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική ή περιληπτική, η κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση της μετάφρασης του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Αυτές οι συζητήσεις αποτελούν μέρος της πρώτης Εκπαίδευσης Δασκάλων Waldorf. Πραγματοποιήθηκαν παράλληλα με δύο ακόμη κύκλους μαθημάτων που έδωσε ο Rudolf Steiner, προκειμένου να προετοιμάσει τα άτομα που είχε επιλέξει ως δασκάλους για το πρώτο σχολείο Waldorf, το οποίο άνοιξε στη Στουτγάρδη στις 7 Σεπτεμβρίου 1919.

Ο Emil Molt, γενικός διευθυντής του εργοστασίου τσιγάρων Waldorf-Astoria, είχε ζητήσει από τον Rudolf Steiner να βοηθήσει στην ίδρυση ενός σχολείου για τα παιδιά των εργαζομένων του εργοστασίου. Από αυτό το αίτημα αναπτύχθηκε αυτό που σήμερα αποτελεί ένα παγκόσμιο εκπαιδευτικό κίνημα. Ωστόσο, μπορούν να τεθούν τα εξής ερωτήματα: Είναι μια παιδαγωγική ώθηση ηλικίας άνω των εβδομήντα πέντε ετών επίκαιρη σήμερα; Πώς οι δάσκαλοι διατηρούν τον εαυτό τους σε ζωντανή σχέση με την εποχή τους; Μπορεί το αναλυτικό πρόγραμμα Waldorf να είναι αποτελεσματικό για τα παιδιά του εικοστού αιώνα και καθώς προχωρούμε στον εικοστό πρώτο;

~ Απόσπασμα από την Εισαγωγή του Craig Giddens

Το έργο του Ανθρωποσοφικού Κινήματος ουσιαστικά είναι να μας γνωστοποιήσει κόσμους που μας περιβάλλουν κάθε στιγμή. Κόσμους στους οποίους ζούμε, αλλά για τους οποίους δε γνωρίζουμε τίποτα υπό κανονικές συνθήκες. Η Ανθρωποσοφία δε θέλει να μας γνωστοποιήσει κόσμους οι οποίοι είναι μακριά μας, δηλαδή κόσμους που μας είναι απρόσιτοι. Θέλει να μας φέρει πιο κοντά με τους κόσμους εκείνους που μας επηρεάζουν και μας περιβάλλουν. Ωστόσο, αυτοί οι κόσμοι είναι άγνωστοι για μας επειδή δε διαθέτουμε τα όργανα εκείνα που θα μας επιτρέψουν να τους παρατηρήσουμε.

Προς το παρόν, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να ενημερώσουμε για τους κόσμους αυτούς τους ανθρώπους. Μπορούμε μόνο να επισημάνουμε και να ενθαρρύνουμε τους ανθρώπους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που θα «ξεκλειδώσουν» τα όργανα εκείνα που θα τους επιτρέψουν να αντιληφθούν αυτούς τους υψηλότερους κόσμους.

Βερολίνο, 28 Οκτωβρίου 1903 - (GA 88)

~ Rudolf Steiner

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συζήτηση 1^η

13

Τα τέσσερα ιδιοσυγκρασιακά πρότυπα και η φύση του Εγώ, του αστρικού, του αιθερικού και του φυσικού φορέα ως προέλευσή τους. Ορισμένα χαρακτηριστικά του καθενός και τρόποι αντιμετώπισής τους. Πόλωση στα ιδιοσυγκρασιακά πρότυπα. Τοποθέτηση των παιδιών μέσα στην τάξη. Το «κύριο» μάθημα. Ακολουθία παραμυθιών, μύθων και βιβλικών ιστοριών. Ερώτηση σχετικά με τους μελαγχολικούς. Οι εξετάσεις καλό είναι να παραλείπονται.

Συζήτηση 2^η

35

Το παιδί με αιματώδη ιδιοσυγκρασία. Η προσοχή. Τα ιδιοσυγκρασιακά πρότυπα στη Βίβλο και στη διδασκαλία της μουσικής. Φλεγματικά παιδιά και διατροφή. Οι μελαγχολικοί και οι ψευδαισθήσεις τους. Αντιμετώπιση των χολερικών. Η ιδιοσυγκρασία στις διαφορετικές ηλικίες. Οι δημιουργικές δυνάμεις εξαρτώνται από τη διατήρηση της νεότητας. Ιδιοσυγκρασίες και επαγγέλματα.

Συζήτηση 3^η

55

Αφήγηση ιστοριών και ζωγραφική για διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες. Περιγραφή των ζώων. Το ζήτημα των λεγόμενων «Σταχτοπούτων» μέσα στην τάξη.

Συζήτηση 4^η

67

Στάση του σώματος και μαθηματικά. Οι τέσσερις πρά-

ξεις της αριθμητικής σε σχέση με τις ιδιοσυγκρασίες. Η επίπεδη γεωμετρία πριν από τη στερεομετρία. Σχέδια και ιστορίες για διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες. Ανωμαλίες των ιδιοσυγκρασιών. Ανταπόκριση στις «Σταχτοπούδες». Περίπτωση κακής συμπεριφοράς.

Συζήτηση 5^η

83

Έναρξη των ασκήσεων λόγου. Ιδιοσυγκρασίες και κάρμα. Επίδραση του πατέρα και της μητέρας. Μεταβολή των ιδιοσυγκρασιών κατά τη διάρκεια της ζωής. Ιδιοσυγκρασίες στις γλώσσες. Αντιμετώπιση ανάρμοστης συμπεριφοράς και των «υποκινητών». Το πρόβλημα των «υπερβολικά καλών» παιδιών.

Συζήτηση 6^η

99

Προετοιμασία των παιδιών για ποιήματα και ιστορίες. Συζητήσεις για τους σκύλους και για τις βιολέτες. Πώς να αντιμετωπίζονται τα «υπερβολικά καλά» παιδιά. Παιδιά που έχουν μια «συμπάθεια» ή προσκόλληση σε έναν δάσκαλο.

Συζήτηση 7^η

117

Ο μύθος του αγοριού, του αλόγου και του ταύρου. Ιστορία της Ευρώπης από τον 11ο έως τον 17ο αιώνα. Οι Σταυροφορίες και τα απρόσμενα αποτελέσματά τους. Διαμάχες μεταξύ Ελλήνων και Φράγκων. Η επίδραση των ανώτερων πολιτισμών της Ανατολής και του ελληνικού χριστιανισμού στην Ευρώπη. Αναφορά σε ορισμένους ιστορικούς. Τα «υπερβολικά καλά» παιδιά.

Συζήτηση 8^η

143

Ο μύθος της βελανιδιάς και της αλεπούς. Παιδιά χωρίς εμφανές ταλέντο σε συγκεκριμένα μαθήματα. Διατροφή για παιδιά με δυσκολίες στην ανάγνωση και στη γραφή. Κακάο. Ευρυθμία για παιδιά με αδυναμία στην αριθμητική. Γεωγραφία. Η φιλοδοξία δεν πρέπει να καλλιεργείται. Παιδιά με φτωχή παρατηρητικότητα και παιδιά που αντιδρούν αρνητικά στην ευρυθμία. Επιδράσεις του τσαγιού και του καφέ. Νωθρά και ζωηρά παιδιά. Ανάμνηση μορφών μέσω καρικατούρων .

Συζήτηση 9^η

167

Βοτανική. Η φύση της ανάπτυξης. Η διαδικασία της γονιμοποίησης δεν πρέπει να υπερτονίζεται στα μικρότερα παιδιά. Η σχέση του φυτού με το νερό (ρίζα), τον αέρα (φύλλα) και τη θερμότητα (άνθος). Τα φυτά να συγκρίνονται με την ψυχή και όχι με το σώμα.

Συζήτηση 10^η

185

Οι ποιότητες της ανθρώπινης ψυχής όπως αποκαλύπτονται στα φυτά. Ύπνος, όνειρο και εγρήγορση στη σχέση μεταξύ Γης και φυτών. Η πόλωση δέντρου και μύκητα. Το θεώρημα του Πυθαγόρα.

Συζήτηση 11^η

199

Η φρενολογία απορρίπτεται. Τα φυτά δεν είναι οι αισθήσεις της Γης. Ιατρική βοτανική γνώση των μεσαιωνικών μυστικιστών. Ταξινόμηση των φυτών σύμφωνα με την ανάπτυξη ρίζας, βλαστού, φύλλου κ.λπ. Σχέση των φυτών με τις διαφορετικές ηλικίες της παιδικής ηλικίας.

Συζήτηση 12^η	217
Σεξουαλική αγωγή. Χάρτες και γεωγραφία. Γωνίες και εμβαδά.	
Συζήτηση 13^η	223
Η άλγεβρα να προηγείται της διδασκαλίας των εμβადών. Εισαγωγή της άλγεβρας μέσω του υπολογισμού επιτοκίων. Ένα κατάστημα για τη δεύτερα τάξη. Ρυθμοί κίνησης. Κοπέρνικος και Μπέσελ.	
Συζήτηση 14^η	235
Περισσότερα για τα επιτόκια και την άλγεβρα. Αρνητικοί αριθμοί, δυνάμεις και ρίζες. Τύποι. Η οικοδόμηση των πόλεων στην Ευρώπη. Συγκεκριμένη χρονολόγηση μέσω της επίδειξης των γενεών. Οι πόλεις αρχικά ως αγορές, αργότερα οχυρωμένες. Μεταβολή της συνείδησης τον 15ο αιώνα. Προτείνονται οι ιστορικοί Buckle και Lecky. Lamprecht. Freytag. H. S. Chamberlain. Οι σοσιαλιστές ιστορικοί χρήσιμοι για τα γεγονότα. Παρατήρηση των κινήσεων του Ήλιου και των πλανητών. Αιγυπτιακή ζωγραφική. Άνθρωποι με κεφαλές ζώων. Η σωματική δύναμη των Αιγυπτίων· η μυθολογία τους.	
Συζήτηση 15^η	255
Ο Δημίσκος και τα ανθρώπινα όργανα. Εισβολές στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία από Κέλτες κ.ά., λόγω της επιθυμίας για χρυσό. Οι εισβολές σε σχέση με τη καλλιέργημένη και την ακαλλιέργητη γη (Γότθοι και Φράγκοι). Χριστιανισμός και παγανιστικές λατρείες. Υπέρβαση των διαφορών ικανότητας. Ξένες και κλασικές γλώσσες.	

Πρώτη Διάλεξη για το Πρόγραμμα Σπουδών	269
Δεύτερη Διάλεξη για το Πρόγραμμα Σπουδών	287
Τρίτη Διάλεξη για το Πρόγραμμα Σπουδών	299
Επίλογος	303
Σύντομο βιογραφικό του Rudolf Steiner	308

ΣΥΖΗΤΗΣΗ 1^η

21 Αυγούστου 1919 – Στουτγκάρδη

Αγαπητοί μου φίλοι, σε αυτές τις απογευματινές συνεδρίες θα μιλήσω με πιο ελεύθερο τρόπο για τα παιδαγωγικά σας καθήκοντα - για την κατανομή της εργασίας στο σχολείο, τη διάρθρωση των μαθημάτων και άλλα παρόμοια ζητήματα. Τις πρώτες δύο ή τρεις ημέρες θα χρειαστεί να ασχοληθούμε κυρίως με το ερώτημα της σχέσης μας με τα παιδιά. Όταν ερχόμαστε σε επαφή με τα παιδιά, διαπιστώνουμε πολύ σύντομα ότι διαθέτουν διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες· και, παρά την αναγκαιότητα να τα διδάσκουμε σε τάξεις, ακόμη και σε πολυάριθμες τάξεις, οφείλουμε να λαμβάνουμε υπόψη αυτές τις διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες. Πρώτα απ' όλα, πέρα από καθετί άλλο, θα προσπαθήσουμε να συνειδητοποιήσουμε αυτό που θα ονόμαζα ιδανική (ουσιώδη) αναγκαιότητα. Δεν χρειάζεται να ανησυχούμε υπερβολικά για το αν οι τάξεις είναι υπερπλήρεις, διότι ένας καλός δάσκαλος θα βρει τον σωστό τρόπο να αντιμετωπίσει μια τέτοια κατάσταση. Το σημαντικό για εμάς είναι να θυμόμαστε την ποικιλία των παιδιών - και, πράγματι, όλων των ανθρώπων.

Αυτή η ποικιλία μπορεί να αναχθεί σε τέσσερις θεμελιώδεις τύπους, και το σημαντικότερο καθήκον του παιδαγωγού και του δασκάλου είναι να γνωρίζει και να διακρίνει αυτούς τους τέσσερις τύπους, τους οποίους ονομάζουμε ιδιοσυγκρασίες. Ήδη από την αρχαιότητα